

- студенти беруть участь у визначенні характеру та реалізації особистого навчального плану (реалізація індивідуальної траєкторії навчання);
- студенти використовують принципи тайм-менеджменту самостійно в ситуаціях неформальної освіти.

Список використаних джерел

1. Beswick, N. (1977). *Resource-based learning*. London: Heinemann Educational Books.
2. Kononets N., Ilchenko O., Mokliak V. (2020). Future teachers resource-based learning system: experience of higher education institutions in Poltava city, Ukraine. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*. July 2020. ISSN 1302-6488 Volume: 21 Number: 3 Article 14. P. 199–220.
3. Little, D., 1991. *Learner Autonomy*. Dublin: Authentic
4. Littlewood W. *Communicative Language Teaching*. Cambridge, 1981. 225 p.
5. Nodari C. *Autonomie und Fremdsprachenlernen. Fremdsprache Deutsch*, 1996. Sondermummer : Autonomes Lernen. S. 4-10.
6. Pemberton, R., Edward, S. L., Pierson, H. D. *Taking Control: Autonomy in Language Learning*. Hong Kong : Hong Kong University Press, 1996. 337 p.
7. Wicke Rainer E. *Aktiv und kreativ lernen. Projektorientierte Spracharbeit im Unterricht*. Ismaning: Max Hueber Verlag, 2004. 208 s.

Світлана СЯЯПНА

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ЯК ГАЛУЗІ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ (1960 Р. – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

Глобалізаційні процеси інтегрування науково-освітньої системи України в міжнародний освітній простір актуалізують проблеми критичного аналізу й доцільної ретроспекції вітчизняного науково-педагогічного досвіду, використання досягнень відомих науковців, дослідників минулого в сучасних умовах. Для успішного розв'язання низки нагальних освітніх проблем, як і очікуваних у найближчому часі, особливий науковий інтерес становлять різні аспекти дошкільної педагогіки як науки в їх історичному розвитку.

Наразі склалися передумови для ґрунтовного вивчення розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки в 1960 р. – на початку ХХІ століття, що пов'язано з оновленням її методологічних засад, зокрема: філософських концепцій перетворення наукових теорій (О. Авер'янов, І. Блауберг, Б. Гершунський, В. Келле, В. Копнін, Т. Кун, А. Піскоппель, М. Попович, В. Швирьов, Б. Юдін та ін.); концептуальних положень методології сучасних наукознавчих студій (Г. Добров, В. Льїн, В. Кізіма, Г. Лахтін, М. Мирський, Л. Московичев, О. Огурцов, В. Онопрієнко, Б. Старостін та ін.); історико-педагогічної науки (О. Адаменко, М. Богуславський, А. Бойко, А. Бондар, Я. Бурлака, Л. Ваховський, А. Вихрущ, В. Вихрущ, П. Воловик, В. Гінецинський, Б. Год, С. Гончаренко, Н. Гупан, М. Євтух, І. Зайченко, Б. Коротяєв, В. Лозова, І. Макаровська, І. Прокопенко, Е. Панасенко, І. Стражнікова, О. Сухомлинська, С. Хайтун, Є. Хриков, В. Чепелев, М. Ярмаченко, О. Ясько та ін.); досліджень окремих аспектів проблеми: розвиток вітчизняної системи дошкільної освіти (З. Борисова, Н. Кирста, С. Попиченко, Н. Тарапака, І. Улюкаєва, О. Фунтікова та ін.); генеза вітчизняної дидактики й творчості вітчизняних дидактів означеного періоду (А. Алексюк, М. Антонєць, Л. Атлантова, Л. Березівська, Я. Бурлака, Е. Вільчковський, Н. Гавриш, В. Курило, В. Майборода, В. Помагайбо, Ю. Руденко, О. Савченко та ін.); діяльність наукових шкіл (Д. Александров, О. Вілкіна, О. Гнізділова, Д. Зербіно та ін.).

Теоретичний концепт становлять філософські концепції вітчизняних учених щодо трансформування науково-освітніх систем, концептуальних положень методології сучасних наукознавчих студій, історико-наукового знання (М. Бердяєв, Л. Березівська, Л. Ваховський, Н. Гупан, М. Євтух, С. Золотухіна, К. Кантор, В. Кремень, В. Майборода, С. Сисоєва, О. Сухомлинська та ін.), загальнопедагогічні підходи до аналізу й висвітлення процесів розвитку теорії та практики виховання й навчання дітей дошкільного віку (Л. Артемова, А. Богущ, Т. Котик, Т. Поніманська та ін.).

Здійснений історичний аналіз уможливив визначення передумов становлення та розвитку дошкільної педагогіки в історії вітчизняної педагогічної думки наприкінці XIX – у першій половині XX століття, зокрема: соціально-економічні (зростання промисловості, залучення жінок до процесу виробництва та їх прагнення до емансипації), політичні (боротьба за національне відродження та утвердження українців як європейської нації), педагогічні (розвиток вітчизняної педагогічної думки, суспільного дошкільного виховання: народні дитячі садки, майданчики, осередки, висновки наукових досліджень про важливість дошкільного періоду у становленні особистості, усвідомлення необхідності психолого-педагогічної підготовки дорослих щодо виховання дітей перших років життя), значні досягнення в науках, які вивчали дитину (психологія, педологія, анатомія, фізіологія), передовий зарубіжний досвід з організації закладів виховання дітей дошкільного віку, відкриття перших дитячих садків в Україні (Є. Чернишова, 1858; С. Русова, 1871), активна діяльність педагогічних товариств (Київське товариство народних садків, Фребелівське педагогічне товариство, м. Київ), заснування спеціального журналу «Дошкільне виховання» (1911–1917), підготовка педагогічного персоналу для дитячих садків, організація дошкільної науково-педагогічної секції Державної вченої ради у 1921 р. (П. Блонський, Д. Лазуркіна, С. Шацький та ін.), створення лабораторії дошкільного виховання як наукового підрозділу в УНДП (1930), організація наукової дискусії з питань навчання дітей дошкільного віку (А. Бикова, А. Гендрихівська, В. Герцинштейн, Р. Жуковська, С. Йофе-Мархасева, Г. Леушина, С. Лівшин, Л. Пенєвська, Є. Радіна, С. Соловей, О. Усова та ін.), національні (сформованість традицій родинного виховання на засадах народності й гуманізму) [1].

Установлено, що спроби осмислення науково-теоретичних основ змісту дошкільної педагогіки відбулися вже наприкінці XIX століття, а в 20-ті роки

XX століття вони набули значущості як педагогічна спадщина, що включала праці видатних педагогів і психологів (Н. Альмедінген, К. Вентцель, Є. Водовозова, П. Каптерев, С. Русова, Є. Тихеева, Л. Толстой, К. Ушинський, Ю. Фаусек, Л. Шлегер та ін.). Теорія і практика дошкільної педагогіки розглядалися з погляду марксистської педагогіки, засновником якої була Н. Крупська (Г. Івантер, Р. Прушіцька, М. Свентіцька, В. Торбек, В. Федявська та ін.).

Проведене дослідження показало, що в 20-ті роки XX століття одним із головних завдань науково-педагогічних досліджень у галузі дошкільної педагогіки був розвиток педагогіки раннього дитинства (Н. Аксаріна, О. Бібанова, Є. Крічевська, М. Щелованова та ін.). Науковці вперше розробили обґрунтовану систему виховання дітей раннього віку в умовах ясельного закладу, що формувалася як органічна частина загальної системи радянської педагогічної науки. Вагома науково-практична роль у розв'язанні питань галузі належала з'їздам нарадам з охорони материнства та дитинства (1920, 1923, 1929, 1931, 1935 рр.), із дошкільного виховання (1921, 1924, 1928 рр.).

Головним досягненням означеного періоду стало науково-педагогічне дослідження О. Запорожця, у якому представлено концепцію ампліфікації (непересічне значення періодів дитинства, необхідність повноцінного використання специфічних умов кожного періоду), яка була й залишається основою розвитку теорії та практики виховання та навчання дітей дошкільного віку.

Нами обгрунтовано алгоритм формування джерельної бази, запропоновано її характеристику, описано технологію поєднання кількісних і якісних методів аналізу першоджерел. Відповідно до походження й інформаційного наповнення джерельну базу предмета дослідження диференційовано за групами: архівні, нормативні документи, наукознавчі студії, історико-педагогічні роботи, педагогічна періодика, автентичні матеріали. Першу групу джерел представлено законодавчими актами урядів СРСР та УРСР; Президента України, Верховної Ради й Кабінету Міністрів незалежної української держави; документами Народного комісаріату освіти України, Міністерства освіти СРСР, УРСР, а саме: «Збірники наказів і розпоряджень Народного Комісаріату освіти України»; «Бюлетені Народного Комісаріату освіти СРСР», «Інформаційні збірники Міністерства освіти України»; офіційні видання Указів Президента та законів України в 1991–2010-их рр.; матеріали всесоюзних і республіканських з'їздів, конференцій. Другу групу джерел становлять філософські праці (О. Авер'янов, М. Бердяєв, Б. Гершунський, В. Келле, Т. Кун, А. Піскопель, Ю. Юдін та ін.), наукознавчі студії (Г. Добров, В. Кізіма, М. Мирський, Л. Московичев, О. Огурцов, Б. Старостін та ін.), праці з методології історико-наукового знання (В. Вернадський, В. Краєвський, О. Макашова, М. Скаткін та ін.), розвідки з проблем методології педагогіки та історії педагогіки (Л. Ваховський, В. Гінецинський, З. Равкін, О. Сухомлинська, Є. Хриков та ін.). Третю групу представлено науковими розробками, де розглянуто загальні питання історії розвитку вітчизняної педагогіки та персоналії вітчизняних педагогів і психологів (1960-ий р. – початок ХХІ століття); дослідженнями, у яких проаналізовано питання історії розвитку вітчизняної теорії виховання та персоналії вітчизняних науковців, які вивчали проблеми виховання в означений період; працями, у яких висвітлено окремі питання історії розвитку вітчизняної дидактики й творчість вітчизняних дидактів означеного періоду (О. Адаменко, Л. Артемова, А. Бойко, С. Гончаренко, Н. Гупан, М. Євтух, С. Золотухіна, В. Курило, Е. Панасенко, О. Савченко, М. Ярмаченко та ін.). Четверту групу склали автентичні матеріали: монографії, дисертації, статті в наукових збірниках, педагогічній періодичній пресі, надруковані та захищені вітчизняними авторами в досліджуваній період. В основу методики вивчення першоджерел було покладено ідею багаторівневого опису предмета дослідження, яка реалізовувалася поетапно: наукометричний аналіз семантичного спектра назв публікацій і дисертацій, аналіз вектора спрямованості наукових пошуків вітчизняних дослідників питань виховання та навчання дітей дошкільного віку означеного періоду, якісна характеристика змісту науково-теоретичних та методичних розробок у галузі дошкільної освіти [2].

У процесі дослідження узагальнено провідні напрями розробки теорії та практики виховання й навчання дітей дошкільного віку на сторінках педагогічної періодичної преси: теоретичний (аналітичні статті науковців, вихователів, педагогів), навчально-практичний (статті з описом педагогічного досвіду з організації навчально-виховного процесу в ДНЗ, застосування різноманітних методів виховання та навчання дітей, висвітлення різних підходів вихователів до розробки нових методів виховання та навчання дітей дошкільного віку), методично-рекомендаційний (публікації, метою яких було розкриття методик виховання та навчання дітей дошкільного віку, рекомендації щодо удосконалення навчально-виховного процесу в ДНЗ), компаративістський (повідомлення, біографічні нариси, нормативні документи, публіцистичні й аналітичні статті, у яких висвітлювався зарубіжний досвід організації виховання та навчання дітей дошкільного віку) [3].

Комплексне вивчення джерельної бази надало підстави стверджувати, що розвиток вітчизняної дошкільної педагогіки в 1960-тому р. – на початку ХХІ століття характеризувався такими провідними тенденціями: адаптація завдань і змісту дошкільної освіти до суспільно-політичних трансформацій, панування радянської парадигми виховання, становлення національної парадигми виховання дітей дошкільного віку,

зростання кількості наукових шкіл і кафедр дошкільної педагогіки, науково-дослідних центрів і лабораторій, спрямованість на поєднання історико-педагогічних традицій й упровадження інноваційних технологій у вихованні та навчанні дітей дошкільного віку тощо.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Історія педагогіки України : підручник. Київ : Либідь, 2006. 424 с.
2. Саяпіна С. А. Вітчизняна дошкільна педагогіка як наука : становлення та розвиток (1960 р. – початок ХХІ століття): монографія. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2016. 410 с.
3. Саяпіна С. А., Іотковська М. О. Парадигма наукових підходів у контексті проблеми розвитку наукової діяльності кафедр дошкільної педагогіки. Актуальні питання сучасної науки та освіти: збірка наукових праць. (Слов'янськ, 19-20 травня 2021 року) / МОН України ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет. Слов'янськ: [електронний ресурс], 2021. Вип. № 7. С. 173–179.

Ірина ТАМОЖСЬКА

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ НАЙВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В умовах розбудови системи вищої освіти не втрачає актуальності ідея випереджального розвитку, інноваційної характеристики професійної підготовки кадрів, формування в студентів прагнення й вміння вчитися упродовж життя. Відтак процес модернізації підготовки науково-педагогічних кадрів у сучасній Україні спирається на надбання передового досвіду вітчизняних університетів другої половини ХІХ – початку ХХ ст., що характеризується спадковістю прогресивних освітніх та дослідницьких традицій, поєднаною кращого світового досвіду.

Аналіз архівних джерел, науково-методичної літератури з проблеми дослідження, систематизація значного масиву даних щодо розвитку вищої освіти на українських землях у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. дає підстави стверджувати, що підготовка науково-педагогічних кадрів в означений період мала системний, організований та цілеспрямований характер. Ідеї та досвід підготовки наукової та педагогічної еліти реалізувалися в руслі реформаційних процесів: зміни освітньої парадигми, зростання мережі закладів вищої освіти; гуманізації, демократизації системи вищої освіти; інтернаціоналізації діяльності закладів вищої освіти, їх відкритості для міжнародного наукового товариства; нормативно-правового врегулювання статусу науково-педагогічних працівників, зростання їх якісного складу в університетах; організаційного забезпечення дворівневої системи післядипломної підготовки як інноваційних форм підвищення кваліфікації професорсько-викладацьких кадрів для вищої школи; розроблення механізмів атестації науково-педагогічних працівників та створення їх кадрового резерву; підвищення якості освіти.

Вищезазначене дає підстави констатувати, що період другої половини ХІХ – початку ХХ ст. став етапом інтенсивного творення та становлення вітчизняної системи підготовки науково-педагогічних кадрів. І хоч процес цей мав суперечливий характер, вбачаємо на часі актуалізацію прогресивних ідей та досвіду в умовах реформування системи вищої освіти, що детерміновані зміною освітньої парадигми, створенням єдиного науково-освітнього простору, адаптацією до глобального ринку інтелектуальної праці.